

BUITEN

4^E JAARGANG N^O. 28.

ZATERDAG 9 JULI 1910.

Foto E. van Elfrinkhoff.

DE „BRANDT IV”, DIE IN DE „KIELER WOCHÉ” DRIE EERSTE PRIJZEN WON.
(EIGENAAR MR. R. VAN REES)

INHOUD:

OVERZICHT VAN DE WEEK.	BLZ. 326
HET LIED VAN DE LIJSTER, NAAR HET ZWEEDSCH VAN KARL ERIK FORSSLUND.	326
MEIMORGEN (GEDICHT), DOOR DINA MOLLINGER.	327
ZEILEN, DOOR TOM SCHILPEROORT, G. ILL. BLZ. 325 EN 328—330	
HET MEER VAN KLAKAH, DOOR J. E. JASPER.	BLZ. 329
DE WILG, DOOR H. WITTE, GEÏLLUSTREERD.	331
LIMBURGSCH SAGEN EN LEGENDEN, D. A. F. V. BEURDEN.	333
UIT KAMPEN, DOOR F., GEÏLLUSTREERD.	334
VOGELS IN JULI, DOOR W.	335
STRAATPLANTEN, III, DOOR DR. A. J. M. GARJEANNE, GEÏLLUSTREERD.	336

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle kopij, ook die met illustraties, zoomede afzonderlijke illustraties (fotografien, teekeningen, enz.), gelieve men te zenden aan de redactie, Rokin 74-76, Amsterdam. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelyk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Stbl. No. 214.

OVERZICHT VAN DE WEEK.

26 JUNI. Porfirio Diaz met groote meerderheid tot president van Mexico herkozen.

27 JUNI. Aftreden van den Pruisischen minister van financiën von Rheinbaben. Hij wordt opgevolgd door Lentze, opperburgemeester van Maagdenburg.

In de Fransche Kamer beantwoordt minister Briand de verschillende interpellaties betreffende de regeeringsverklaring.

Verschillende Russische districten besmet verklaard met cholera.

28 JUNI. Het luchtschip Z. VII, herdoopt in „Deutschland” en voor 550.000 M. aangekocht door de Deutsche Luftschiffahrt Aktien-Gesellschaft, verongelukt door een storm nabij Osnabrück. De aan boord zijnde 20 journalisten bekomen geen letsel.

Aftreden van den Pruisischen minister van buitenlandsche zaken von Schön. Hij wordt opgevolgd door v. Kiderlein-Wächter, gezant te Boekarest.

In de Fransche Kamer behaalt minister Briand een schitterende parlementaire overwinning bij de eindstemming over de interpellaties.

Bomaanslag te Barcelona, 1 doode, 2 gewonden.

29 JUNI. Het ontwerp op de scheepvaarttollen in de Duitschen Bondsraad ingediend.

30 JUNI. Algemeene vergadering der Nederlansche Juristen-vereening te 's-Gravenhage.

Indiening van de Britsche begroting voor 1910—1911, die zonder tekort sluit.

1 JULI. Debat in de Eerste Kamer over de nota-Van Heeckeren. Een motie-Rengers om, onder dankzegging aan de regeering voor de gegeven inlichtingen, over te gaan tot de orde van den dag, wordt aangenomen met 27 tegen 16 stemmen.

Terechtstelling te Parijs van den moordenaar Liabeuf, voor wiens gratie een groote beweging op touw was gezet.

De Deensche koning neemt het ontslag van het geheele kabinet aan.

Port-Arthur door Japan weder opengesteld voor de scheepvaart van alle natiën.

De Grieksche regeering stemt toe in Roemenië's eischen betreffende de schadevergoeding voor het plunderen van een Roemeensch schip.

2 JULI. Verschijning van het rapport der Amsterdamsche Raadscommissie in zake het Electriciteitsbedrijf. De commissie spreekt eenparig uit, dat zij in bedenkelijke mate gedemoraliseerde toestanden in het bedrijf heeft aangetroffen.

Te Delft wordt een gedenkteeken aan de nagedachtenis van P. A. de Genestet onthuld.

Opening der Electriciteitstentoonstelling te Nijmegen door minister Talma.

De Fransche socialist Dejeante dient namens zijne partij bij de Kamer een voorstel in tot afschaffing der doodstraf.

3 JULI. Dood van Julius Sabbe, den bekenden Vlaamschen schrijver.

De luchtman Wachter doet bij een vliegtocht te Béthény bij Reims een doodelyken val.

HET LIED VAN DE LIJSTER.

EN ondeugende jongen zat op een avond voor Storgaards-näset te visschen. Hij heette Ola. Den heelen middag had hij daar reeds gezeten en nog bestond zijn vangst slechts uit eenige ongelukkige, magere baarzen. Hij had dan ook een buitengewonen tegenspoed, het was verdraaid mooi vischweer, er woei een zwakke Zuid-Westenwind, een puike vischwind. Zijn hoofd verwedde hij er onder, dat niemand zoo goed alle mooie plekken in het meer kende als hij. En dan ging het verdraaid nog niet. Hij had nu al urenlang naar de kurk getuurd en toch wou dat tuig niet bijten en als ze dan tegen alle verwachting in toch beten, dan namen ze warempel den wurm mee en schoten weg, zonder dat hij zelfs maar het puntje van hun staart te zien kreeg.

Minstens vijftig keeren had hij den dobber in 't water gooid en weer opgehaald. Hij had aangelegd en was langs den oever geboomd, toen was hij 't meer weer rondgeroeid. Alle diepten had hij geprobeerd, hij had geschept en met en zonder kurk gehengeld. Hij had zijn dikste en lekkerste wormen genomen — wormen waar zelfs een mensch van genieten kon, vond hij — hij had op ze gespuwd, en geheime teekenen gemaakt en spreuken gepreveld, maar niets hielp.

Hij was in de Vassvik geweest, had Bockholmen rondgeroeid en was zelfs bij Sollharn geweest. Hij was in een allervervelendst prikkelbaar humeur, wenschte alle visschen naar den drommel en dacht er over naar huis te roeien. Het was al laat en de zon begon juist achter Fängenhällarna onder te gaan. Toch kon hij er niet toe besluiten; hij wou die ellendige beesten eens laten zien, dat hij zich niet gewonnen gaf en schaamde zich ook om met leege handen thuis te komen.

In het boschje op den landweg bij Storgaardsnäset woonde een lijster. Hij had zijn nest juist in een dichten den gebouwd; deze stond vlak bij het meer, waarin hij zelf elken morgen een heerlijk bad nam en dat als uitstekende spiegel dienst deed voor zijn trouwe echtgenoot. Nu lag zij in het nest te broeien; hij was daarnet even bij haar geweest en had haar een stevig avondmaal gebracht, zoodat hij zich nu met een gerust geweten aan zijne eigen genoegens en beschouwingen kon overgeven.

Hij vloog hoog in den top van een dichtbij staanden den om van den avondvrede te genieten en zijn lied te zingen. Op eenmaal zag hij den jongen in de boot en daar hij hem herkende en zich vriendelijk en mededeelzaam gestemd voelde tegenover de geheele wereld, meende hij een poosje met den jongeling te kunnen babbelen. „Visch je, visch je, Ola?” riep hij daarom en knikte.

Het duurde een tijdje, eer de jongen hem ontdekte; hij keek om zich heen, zag er boos uit en antwoordde niet.

„Bijten ze, Ola?” riep de lijster opnieuw. „Ga daarheen, daarheen — daarheen, Ola!”

De jongen antwoordde nu evenmin; in hem kookte het en hij dacht aan alle geschiedenissen, die men daar in de streek over den lijster vertelde. Het was een praatjesmaker, die de menschen dol kon roepen. Ola's vader kon daarvan meespreken; hij hield van jagen en visschen, zooals alle mannen daar in de buurt, maar niemand had een vischwater of een jachtterrein en dat scheen de lijster te weten. Legde men voorzichtig op een vogel aan, dan kon men er zeker van zijn, dat hij vlak bij was en schreeuwde „dief, dief”. Zelfs had hij eens „verboden tijd” tegen een kolenbrander geroepen. Roeide men 's nachts uit om de netten van anderen eens te onderzoeken, dan kon men den schreeuwelelijk ook hooren: „Kijk je, lummel, kijk je, lummel!” riep hij dan, „foei, foei, foei.” Kwam een jongen op een Zaterdagavond schreeuwend langs den weg aanzwaaien, dan deed de lijster wat hij kon om hem te overstemmen en hem beschaamd te maken. „Je bent dronken, jij zwijn, je bent dronken, je bent dronken!” riep hij. Kwam een landeigenaar met zijn opzichter om zijne moordenaarsteekens op de stammen der boomen te zetten, dan riep hij ook tegen hen de waarheid: „Schei uit, schei uit, schurken, schurken, schurken!” En wanneer een oude vrouw over den weg kwam met een vracht hout, dan wist de lijster wel, waar ze het vandaan had. „Heb je gestolen, heb je gestolen, Stine, Stine, Stine!”

Telkens wanneer Ola zich een nieuwe geschiedenis herinnerde, werd hij boozet en somberder gestemd. Doch dat wist de lijster niet, hij babbelde en riep heel vriendelijk:

„Haal op, haal op, haal op, Ola!” riep hij. „Kreeg je niets — kreeg je niets? Spuw er op, spuw er op, Ola!”

Toen kon Ola het niet langer uithouden. Hij roeide naar den oever, ging het boschje in en begon te zoeken. Het duurde eenigen tijd, voordat hij vond, wat hij zocht, doch ten slotte stootte hij een boezen heeschon lach uit, toen hij het lijstervrouwkje uit een weligen, dichten den zag te voorschijn komen. Hij lichtte een breeden, vollen tak op en zag het nestje liggen, keurig gebouwd en goed beschermd zoowel tegen wind en regen als tegen booze oogen. Het was een verborgen schatkamer, welker schat bestond uit vijf blauwgroene, donker gespikkelde eitjes. Hij trok het nest naar zich toe, scheurde het in stukken, stopte een der eitjes in zijn zak en wierp de andere kapot. Daarna ging hij weg, stak

van land en roeide over het rood-schitterende water naar huis. Het lijsterpaartje vloog hem achterna, sijpend en piepend. Daarna keerden ze naar hun den terug, om te zien of alles niet slechts een vreeselijke droom was geweest, of ten slotte het nestje niet op zijn oude plaats was. Neen, daar was slechts duisternis en leegte. Het trouwe wijfje van den lijster zette zich juist daar waar het nestje geweest was en klaagde somber. Hij sprak haar troostend toe; morgen aan den dag zouden ze een nieuw nest bouwen, het zou in een wip gaan en weldra zou zij weer verscheidene nieuwe eieren hebben om uit te broeien. Dat hielp weinig; zij was even gedrukt en wanhopend, maar toch volgde zij hem, toen hij wegvloog om een eindje verder de plaats voor hun nieuwe woning uit te kiezen.

Ook daar in de nabijheid stond een hooge den, de hoogste op de geheele landtong — als de rechtste en fijnste torenspits stak hij tegen de lucht af. De lijster zwaaide zich omhoog in den top en nog nooit had hij zóó hoog gezeten, meende hij, zóó vrij en zóó heerlijk. Dit was een plaats voor een zanger! En het was een genot voor een vogel, zoo'n uitzicht; de zon was nu achter de bergen gezonken, maar de geheele horizon was van het westen tot het oosten rood als brandde het bosch boven den bergrug; hooger was de ruimte helder groen en nog hooger stond het hooge gewelf zonder een wolk, klaarblauw en vol van een bleek en toch warm licht. En onder zich had men het meer zonder een rimpeltje, glad en schitterend als roode zijde en daaromheen de met bosch begroeide hoogten, groene, blauwe, violette — ja, welke kleuren, welk een glans, welk een vreugde in hemel en op aarde!

Dat was meer dan noodig was om een lijster in het ware, heilige dichterdelerium te brengen. Zijn hoofd was duizelig door de laatste gebeurtenissen en zijn ziel was tot den rand toe vol met machtige, tegenstrijdige gevoelens. In de eerste plaats was het verdriet over het nestje en de eitjes en onrust over de geliefde zijns harten, die daar beneden in het boschje om haar verlies treurde, het was bitterheid tegen den vredestoorder en zijn geheele geslacht en daarmede vermengde zich haat tegen alle valsche, sluipende roofdieren en kromsnavelige tirannen. En ten laatste was het jubelende vreugde over de schoonheid der aarde, de heerlijkheid van den zomer, de pracht van den zonsondergang en de suisende stilte van het bosch.

Dat alles streed binnen in hem en wilde naar buiten. Het wilde te voorschijn komen uit de nauwe gevangenis in zijn ziel en over de wijde wereld zweven als heldere, sterke klanken en als vrije, levende liederen.

Eerst sloeg hij eenige korte, lage tonen aan als om zijn stem te probeeren en zijn keel ruim te maken. Toen begon hij met een paar klinkende uitroepen en een schetterende fanfare — zing, zing, tjurititu, tjurititu — tjurititu!

Hij zat te luisteren hoe de klanken over het meer wegzweefden, maar toen gebeurde iets eigenaardigs; wanneer ze bij Mäsan, den berg aan den overkant gekomen waren, stierven ze daar weg, doch kwamen terug. „Zing, zing”, antwoordde het helder en duidelijk en tjurititu, tjurititu klonk het als uit een jachthoorn.

De lijster luisterde en dacht na. Dus hij had een mededinger gekregen, en daarenboven scheen het een gevaarlijke mededinger te zijn; die stem klonk bijna even vol en krachtig als de zijne.

„Maar we zullen eens zien waar hij toe deugt”, dacht hij en begon zijn fanfare nogmaals uit volle borst — doch nu nog voller, nog krachtiger — „zing, zing, tjurititu, tjurititu, ti, tu!”

En de ander antwoordde en ook nu kwamen zijne eigene woorden terug met precies dezelfde klank en melodie. Hij verwonderde zich steeds meer. Wat was dat voor een stumper, die slechts npraatte en geen eigen melodie had om mee te antwoorden? Die zaak moest nader onderzocht worden, meende hij en riep: „Wie ben je, waar ben je vandaan, wie ben je, wie ben je?” Maar „wie ben je, wie ben je?” zong het ginder in de bergen en daarna werd alles opnieuw stil.

Toen werd de lijster boos. In allen ernst begon hij te fluiten; hij zong al zijn liedjes en melodieën, hij floot en trilde en slingerde zijn vroolijkste, krachtigste tonen de lucht in als een massa kleine, ronde, trillende eitjes en liet ze over het meer zweven als een schaar donzigzachte, tsjilpende vogeltjes. En elke triller klonk juist zoo terug en elk lied zong de ander hem van het begin tot het eind na.

„Naäpen kun je, stelen kun je, dief zul je heeten — dief, dief!” zong de lijster op Storgaardsnäs.

„Naäpen kun je, dief, dief”, zong de lijster in het Mäsanbosch.

„Eigenwijs ben je, tjuri, tjuri,” zei de eene, „tjuri, tjuri”, riep de andere.

„Schreeuw niet zoo, zwijg, zwijg!” riep de een, en „zwijg, zwijg!” riep de ander.

Den heelen nacht hielden ze zoo vol, steeds woester, steeds klankvoller, steeds mooier. En hoe luider de lijster van Storgaardsnäs zong, des te luider en trotscher zong ook de andere. En rondom lagen de hemel, het meer en de bosschen zwijgend en licht, en luisterden lachend naar de klare roepende stemmen.

Nooit had de lijster van Storgaardsnäs zóó mooi gezongen, dat gevoelde hij zelf. Nooit ook had hij over zooveel kunnen zingen als dien nacht; weldra was hij het kibbelen moe; alle andere gevoelens drongen zich op den voorgrond en eerst toen kregen de twee stemmen hun diepsten en machtigsten klank. Want de andere stem zong nog steeds mee; wel vond de lijster dat hij ten minste met rust gelaten kon worden nu hij aan zijn beste en mooiste gevoelens lucht gaf en hij vroeg zich af, of de ander precies

dezelfde smarten en genoegens had als hij, daar hij steeds op dezelfde wijze zong. Maar hij was niet langer boos of hatelijk, dit alles was bijzaak zoolang hij slechts kon zingen over wat hij voelde, over wat in hem jubelde. Het maakte hem zoo wonderbaar gelukkig en warm al zijn gedachten en melodieën door een ander te hooren herhalen, dien hij nooit gezien had, door iemand, die alleen zong in het verre bosch.

Hij kreeg steeds meer lust dien kameraad te zien en hem te leeren kennen; hij werd werkelijk nieuwsgierig. Eindelijk kon hij het niet langer uithouden; juist toen de zon achter den Lekomberg opging, stootte hij met volle longen een laatste jubelend tjurititu-ti-tu! uit, wierp zich in de ruimte en vloog over het meer.

Aan den anderen kant stond ook een hooge den. Hij zette zich in den top om uit te rusten en gaf met een krachtigen roep zijn aankomst te kennen. Doch niemand antwoordde, slechts eenige kleine vogeltjes kwinkelden in de boschjes. Hij riep nogmaals, keer op keer, steeds luider: neen, geen antwoord. Toen vloog hij het bosch in en begon te zoeken.

Hij vloog heen en weer, nu en dan roepend, doch er was geen lijster te vinden. Hij zag verscheidene andere vogels, meezen en boomkruipertjes en roodborstjes, maar niemand had daar in het bosch een lijster gezien.

„We hebben er alleen een op Storgaardsnäs gehoord”, zeiden ze, „maar dat was een kraan in 't zingen. Den heelen nacht hebben we naar hem geluisterd, het was een waar genoeg hem te hooren; niemand dacht er over te gaan slapen — een dergelijk fluitconcert hoort men heusch niet dikwijls in zijn leven.”

De lijster was zoowel blij als verbaasd; dit alles ging boven zijn verstand. Juist toen hij weer terug wilde vliegen, zag hij een oude uil in een den zitten, dicht tegen den stam gedrongen en knip-oogend tegen het daglicht. Zij was zeker een verstandige vrouw; hij vond, dat ze er uit zag, alsof zij verscheidene raadsels en geheimen zou kunnen oplossen en vertelde haar de geheele geschiedenis. Toen hij klaar was, keek zij diepzinnig voor zich uit. Daarop begon zij zacht en mummelend te spreken, zoodat hij zich moest inspannen om haar te verstaan. Zij zeide iets over ruim en sterk te leven — en over een rijke en zingende ziel — en dat men zijn heele leven en ziel in zijn spel moest leggen — en dat de heele aarde mede zingt en dat bergen en bosschen het lied met een echo beantwoorden.

Daarop zweeg zij en scheen opnieuw in hare eigene gedachten verzonken. Plotseling scheen zij zich iets te herinneren, zag den lijster scherp aan en vervolgde:

„Maar word nu niet hoogmoedig — denk niet meer aan dit alles — zing alleen even eenvoudig en nederig als vroeger, dat is het beste, wat je doen kunt.”

Zij zweeg weder en sloot de oogen.

De lijster bedankte en zei goeden dag. Hij vloog langzaam naar huis, in gedachten verzonken. Alles wat de uil gezegd had, had hij niet begrepen, maar zooveel was hem toch duidelijk, dat het geen lijster was, die hij aan de overzijde van het meer gehoord had.

Toen hij thuis kwam, was zijn liefste al bezig takjes en mos voor het nieuwe nest te verzamelen. Dat deed hem alle gebeurtenissen van den nacht vergeten en hij begon haar te helpen, en bij het invallen van den avond vloog hij weder omhoog en zette zich in zijn dennotop om zijn avondlied te zingen en te genieten van de pracht der ondergaande zon, van de heerlijkheid des zomers en van den verheven vrede van den avond.

De echo zong mee; nu en dan hield hij op om te luisteren. Dat was geen lijster — maar wie was het dan? Bergen en bosschen en de geheele aarde, had de uil gezegd; zij herhaalden zijne gedachten en zongen zijne melodieën. Ja, zelfs minder dan dat was in staat iemand hoogmoedig te maken, maar eigenlijk werd men nog meer gelukkig dan trotsch — zóó gelukkig, dat men zou willen lachen en schreien tegelijk, zóó bruischend gelukkig over de zon en de aarde en het leven en alles.

Een ondeugende jongen hoorde hem dien avond en nog vele andere avonden gedurende dien zomer zingen. Hij heette Ola. Sinds dien tijd heeft hij nooit meer vogelnestjes uitgehaald, of ernstiger misdaden gepleegd. Zelf beweert hij, dat hij nooit iets moois of aardigs in het leven gezien heeft, vóór hij dien lijster hoorde zingen. Dat was niet alleen zingen, zei hij, dat was een preek en een psalm, zooals men er nooit een hier in 't land hoort en in een ander land misschien evenmin.

Naar het Zweedsch van KARL ERIK FORSSLUND.

MEIMORGEN.

De zon, als een moederhart streelend en teer,
heeft bloemhoofdjes hooger geheven,
alsof zij een kindje bij 't kinnetje greep,
en kust het ontluikende leven.

De zon met haar koestrenden, godd'lijken gloed,
heeft zacht langs de blaadjes gestreken
en dan, met haar helderen, stralenden blik
verrukt in de kelkjes gekeken.

Haar oop'nen de bloemen de hartjes vol geur
met gulden ontlokene lichtjes
en keeren naar 't hemelsche zonnegelaat
de blozende bloemengezichten.

DINA MOLLINGER.

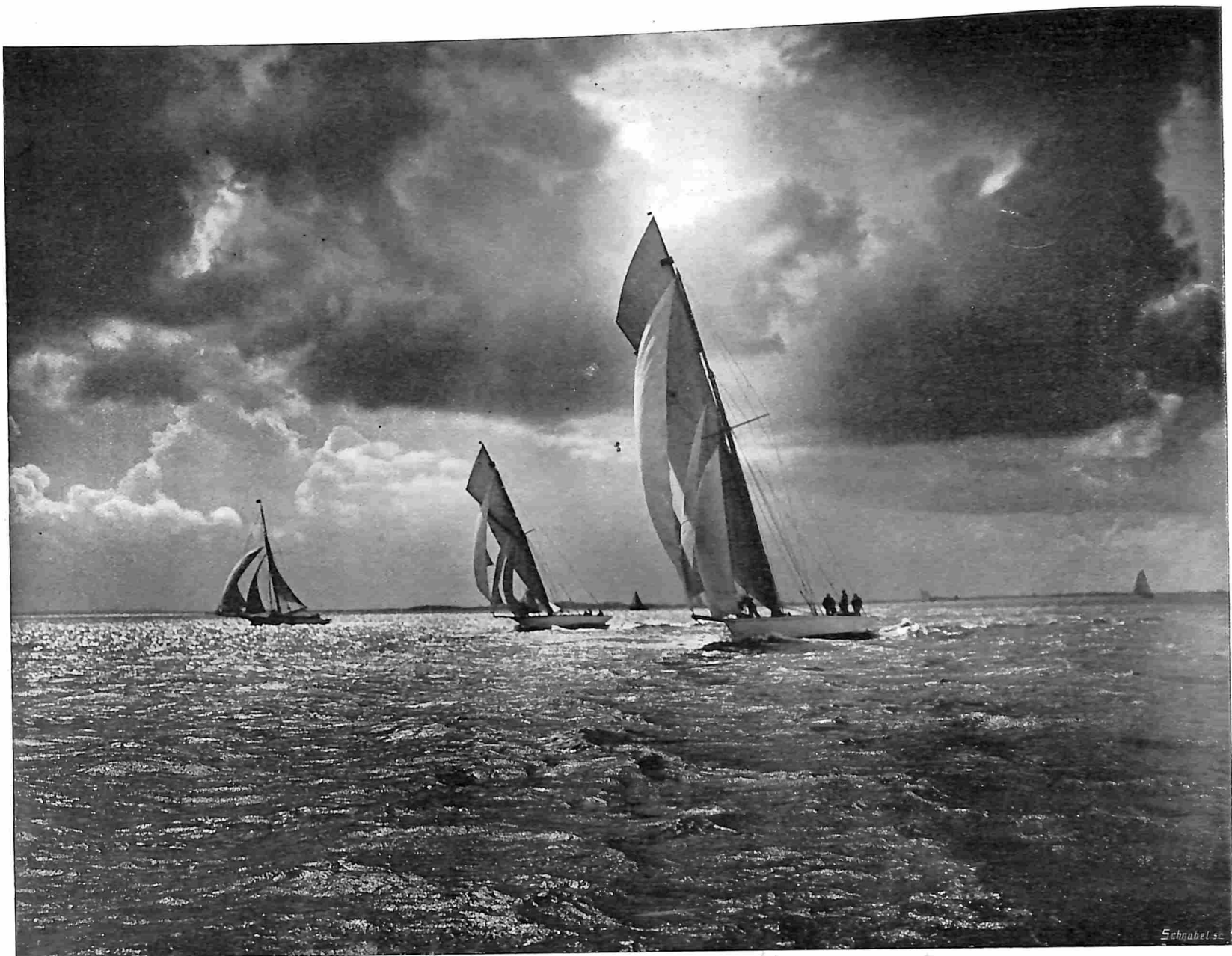

Foto E. van Elfrinkhoff.

KOTTERS OP DE ZUIDERZEE RUIM BEZEILD.

ZEILEN.

Een Hollansch gast, dat is bekend,
Die vindt op zee z'n element.

IN 'n land als 't onze, waar we water op alle mogelijke wijzen te genieten krijgen, behalve gedroogd; waar we alle mogelijke vochtigheid dulden moeten, tot in onze huizen, en onze klee-ren toe soms, en ons lichaam de meest tegenstrijdige water-dampen en andere beproevingen te doorstaan krijgt, voor ons, Hollanders, is het op-'t-water-zijn, slechts 'n van ons gewone doen op 't land, niet sterk afwijkende levensvariatie.

't Wordt ons met den paplepel ingegeven. Zoo jong we kunnen, gaan we als belhamels, ergens aan 'n rivierdijk zwemmen, of in de huishoudelijke roeiboot de rivier op. Dan spartelen we in den zonneschijn en plassen we in 't water, en krijgen, zoo we al buiten opgevoed zijn, de eerste lessen in 't zwemmen, waar-naar de groote St. Bernard, die achter in de boot meegegaan is, met groot-verwonderde oogen en 'n professional blik zit te staren: hij vindt het hoogst merkwaardig, dat we dat, zooals zijne kinderen, niet ineens kennen. Nadat we alzo de eerste lessen hebben gehad, en 't ons eindelijk gelukt is, met twee armen, en één been, — 't andere rust veiligheidshalve steeds op den slibberigen bodem — iets te doen, dat van den oever gezien, iets op zwemmen lijkt, komt er soms een hooge golf van 'n passeerende boot, die onze voorzichtigheid aan z'n laars lapt, ons van ons ééne been afwerpt, en ons noodzaakt onder veel geproest, het andere been mede in onze bedrijvigheid in 't water te betrekken. Zoo leeren we zwemmen. Ouder geworden, wordt de huishoudelijke familie-boot veronachtzaamd, en koopen de jongelui zich 'n wherrie, oftewel als ze naar de stad verhuizen, worden zij daar lid van de een of andere Roei- en Zeil-vereeniging, en dan begint er zóó 'n nieuw stadium van de relatie's waarin we tot het water staan, dat we onderwijl's win-ters al in bevroren toestand met de schaats bezeilden.

Wat we op die manier wél leeren, is 'n liefde voor de vrije ruimte en 'n bewustzijn, dat ons menschelijk streven nog in 'n andere richting zich zal en moet bewegen, dan naar den eersten zetel in het koopmanshuis, dat op die en die gracht gelegen is. Het kweekt 'n zelfbewustheid, een onafhankelijken zin naar eigenheid en het leert 't nauw verband voelen tusschen ons zelf en alles wat daar buiten onder de zon en den hemel groeit,

en bloeit en arbeidt. Het geeft kracht en moed tot daadwer-kelijk streven, het verfrist en verruimt onzen blik op de wereld, en op wat we in ons dagelijksch leven te overwinnen krijgen.

En zoo we wel ergens ons in ons element voelen, zoo we wel ergens ons frisscher en sterker door voelen worden, dan is zeilen zeker in de eerste plaats te noemen.

Het is 'n sport, waar voor veel behendigheid vereischt wordt, doorzicht en moed, kracht en vlugheid. Het is, zou ik willen zeggen, het zenith van onze Hollandsche water-opvoeding. Het is de moeilijkste, de meest overheerschende tak van ge-heele watersport. Het eischt de kloekheid van den zeeman, de lenigheid van den turner, de kracht van den atleet. Het is de samenvoeging van alle sport- en zeemans-eigenschappen, in praktijk te brengen op 'n ruimte van eenige weinige vierkante meters, om vaak tegen de kracht van 'n storm, als heerscher op te treden, en te ontzeilen in letterlijken zin, zijne macht, die met ondergang dreigen kan. Een verkeerde manoeuvre, en het water en de wind spotten met de ijdele poging; een kalm doorzettend en energiek willen, met de vaste wetenschap van het kunnen en ge brengt uw boot en hare bemanning veilig aan wal terug.

Want moogt ge ook van kleine zeiltochten houden, tochten waarbij ge langzaam schuivend langs 't nauwgerimpeld water-vlak voorttrekt, in het aangename gezicht van den nabijen oever, en de verre polders aan gindsche zijde van den lagen dijk; en het groot-zeil boven, even gebold, meer 'n vlag op uw voertuig is, dan daadwerkelijk scheepstuig; mag 't ook aangenaam zijn, om in de blijde koestering van de zon boven, aan lijzijde te liggen, even gebogen over de smalle boorden, en 't koele water langs de hand te voelen spoelen, gemakkelijk gelegen in zalig dolce far niente, het eigenlijk zeilen is dat niet. Dat begint pas, zoodra ge de groote watervlakten voor u ziet, wild en zijd zich uitbreidend in onbegrensde ruimte, en het trotsche waterklop van door den wind opgespoelde golven, tegen den boeg van uw vaartuig, het als wakker te roepen schijnt uit z'n droom; als de boeier dan begint te loopen, bij den wind, de touwen gespannen, de schoot van 't grootzeil strak, trekkend in zijn katrollen, de voorzeilen, de kluiver en de fok, bol, de

Foto E. van Elfrinkheff.

MET DEN BOEIER OP DE ZUIDERZEE.

wind vrolijk aanhollend achteraan, en blazend door de touwen. terwijl de in 't zonlicht flikkerende waterdruppelen opspatten van den boeg, dan voelt ge dat ge „meester zijt op uw eigen schip”, dan zeilt ge.

En in wat voor 'n omgeving! Buiten, op Noord- of Zuiderzee, in dat smaragdgroene water, met z'n witte schuim, als randen bont, of tijgergeklekt de golven, zacht dalend en rijzend in onafgebroken gelijkmatige deining, als de rustige ademhaling van het zeedier. En 's avonds, 's nachts, de sterren, veel klaarder dan boven het land, veel helderder als door het bewustzijn, dat ze opgemerkt worden daàr, bakens zijn voor velen, die alleen op hen rekenen kunnen, als basis voor een veiligen overtocht, tot wie ze dan lang spreken kunnen van dingen, waarover de eene mensch voor den anderen maar vaak liefst zwijgt. Of als op 'n dag, met veel wind, groote wolkkasteelen boven voorttrekken door het koelblauwe luchtruim, en breede schaduwvlakken, grijs-grijs, drijven over de witbekopte golven, die dan van kleur vervallen, en, als dreigende gedachten tusschen zorgeloze gevoelens, donker liggen in de wijde zeespiegeling; als dan meerdere banken komen optrekken, de zon op 't lest verdwijnt, de wind harder door de touwen gieren komt, de zee opstaat, hooger en hooger, hare breede golfbanken rijzen doet, steeds heviger aanvallen doet op uw boord, dan stelt de schipper van het jacht zich schrap, dan wordt hij met de rijzende golven sterk, en krachtiger, en wordt het 'n strijd, waar de boot voortjaagt over het schuimende water, om, zoo 't onhoudbaar wordt, met onwrikbaren koelen weerstand, naar de haven te worden geloodst, die nog zelfs niet te zien is, maar die volgens de kaart, en de onbewogene, alleen soms slechts even heen en weerschommelende naald, achter het kompasglas, in 'n bepaalde richting, achter of voor ons, is. En de zee rijst en daalt hooger; dan, als er gewend worden moet, dan, bij het overstag gaan, klepperen 'n oogenblik de zeilen in den wind, die ze heen en weer schudt, tot het grootzeil verplaatst, de schoot verlegd is en dwars op de eerste richting doorgezeild wordt, terwijl de wind de schuit weer in 'n nieuwe richting voortstuwt, over de diepten en hoogten van het met rusteloze regelmatigheid aanstuwende loodgrijze water, dat nu schuimt en kookt onder de steeds sterker aanhittende boosheid van den storm.

En als je dan in de haven, moe, nat, aankomt, dan gloeit er soms in je zoo'n een rustige blijheid over je overwinning, 'n sterk gegroeid gevoel van beheerschte kracht, een levenswaardigheid, waardoor alleen al 'n mensch, zich 'n mensch kan voelen.

* * *

Dat is de triomf van onze water-educatie. Dat is het goede, waarvan ook Mirbeau zegt, over den Hollander sprekend: le vrai Hollandais, c'est le Hollandais du polder et du canal. La lutte qu'il livre sans cesse aux caprices, aux fournoiseries, aux violences de l'eau et du vent, l'a rendu industriel, patient et énergique. De cette force dévastatrice, il a su faire un admirable outillage économique, une richesse énorme et une émouvante beauté....

Dat is het. Meer als Wilhelm II kunnen wij zeggen, dat op 't water onze kracht ligt, in bredere beteekenis ook, dan deze bedoelde. Laten we daaraan ons trachten te houden.

TOM. SCHILPEROORT.

HET MEER VAN KLAKAH.

N IET alleen voor den, met versnelde reis globetrottenden toerist, maar ook voor den rustigen ingezetene, die nu en dan verlangt, de dingen uit een niet te verre omgeving met genoeglijke kalmte te observeren, heeft Klakah zijn eigen, bezienswaardig natuurschoon. Rustigjes ligt het op achthonderd voet hoogte aangevlijd tegen den berg Lamongan....

't Is een ruim, goed station, waar de sneltrein van Soerabaja stilhoudt. Je klimt in een tweewielig karretje, je zegt den koetsier, wat te willen zien van de stad; je rijdt den stillen weg op. Alles heel gewoon! Alleen is er wat drukte gebracht door den dienst der staatsspoorwegen, die er de woningen rij aan rij gebouwd heeft voor het gansche stationspersoneel. Daar, en om en bij het pendopo-bevattende huis van het districtshoofd wordt men het vertier van een klein, weinig belangrijk stedeke gewaar, het vertier, dat zich concentreert om het station, afhangt van den loop der treinen.

Maar al gauw kom je buiten dit smalle rayon van reis-rumoor in het stille dessaleven.

Langs hagen van zwiepende, wuivende bamboestoelen, door het dorp met zijn schoongeveegde erven voert de weg naar het meer. Daar, een half uur rijdens van het station, verbergt Klakah juist zijn bijzondere aantrekkelijkheid.

Aan het einde van een lommerrijke laan staat er ietwat in de hoogte de pasanggrahan, vroeger de woning van een controleur, die er zijn standplaats had.

Even wat klimmen, links langs het huis gaan, en opeens ver-

Foto E. van Elfrinkhoff

ZEILEN. BLADSTIL (JAWLS).

heldert zich het verschiet,.... de Ranoe Klakah ligt voor je.

Een groote, ronde vijver, beschut door lage heuvelwanden, welke met zwaar bosch begroeid zijn. Daarachter loopt het terrein in scheeve vlakten en diepe dalen snel op tot den, 1650 Meters hoogen Goenoeng Lamongan, die met zijn wouden en kaalten, zijn groene steppen en veldjes, als kleine stukjes verloren in de ruigte van zijn voet, een levendig panorama is van stil werkende natuurkrachten.

Als teruggeweken, ver naar achter, ligt er een liefelijk-blauwige schijn over den rijzigen kolos, waarvan het profiel zich in een glooiende, bochtige lijn tegen de wolkenlucht afteekent. Maar het oog gericht op den grijzen, onbegroeiden, afgebrokkelden top, waaruit geweldige lava-uitstortingen moeten hebben plaats gehad, aanschouwend ook de ravijnspleten, die breed en donker neerlijnen, krijg je een vagen indruk van hetgeen kraterkracht vermag uit te richten.

Tegen dien dorren lahar-kegel groeien de bosschen aan, en

als een zwartgebrand terrein waarneembaar is van Klakah.

Eerst ontstond er in de toenmalige koffietuinen van Goenoeng Kenek een lange spleet in den grond, waaruit rommelende en dreunende geluiden opstegen. De bodem, verder openspiedend, geleek een spinnweb van diepe scheuren. De uitbarsting spoedig daarop werd vergezeld door een zware onweersbui. Bij een plotselingen, zwaren knal braken de vuur- en rookmassa's uit de gevormde opening los. De hemel was onmiddellijk donker. Er viel een modderregen neer.

Zij, die kort na deze geweldige uitbarsting de plaats des onheils bezochten, konden een groot kratergat waarnemen van ongeveer 100 Meters middellijn, waaruit vuurmassa's en gloeiende sintels werden opgestooten.

Uit het nieuwe eruptiepunt kwamen lavastroomen, die evenwel tien dagen, nadat de eerste werking was waargenomen, op-hielden. Heel mysterieus had zich om dat punt de aarde tot een klein bergje verheven. Onder de bevolking der nabije dessa's —

linea recta ligt Goenoeng Kenek slechts 3 palen van Klakah verwijderd — ontstond een paniek; zij vluchtten naar de hoofdplaats, maar keerden toch spoedig weer naar hun dorpen terug.

't Is misschien niet onmogelijk, dat over ettelijke jaren, wanneer de vulkanische werking het nieuwe eruptie-terrein geheel poreus zal hebben gemaakt, de bodem er zal instorten, ten gevolge waarvan een nieuw meer zal ontstaan. Op die wijze zullen de vele, om den voet van den Lamongan gelegen meren — Ranoe Pakis, Ranoe Bedali, Ranoe Segaran, Ranoe Logoeng, enz. — ook wel gevormd zijn; de historie van de aan die natuurwerking voorafgaande uitbarstingen is echter niet bekend.

Wat natuurschoon betreft, staat de Ranoe Klakah ver achter bij de meren van Singkarak, Manindjoe, Tondano, en Toba, welke grootscher en schilderachtiger zijn, maar toch heeft het meer van Klakah door zijn bijzondere ligging vlak bij den voet van een werkenden krater een pittoresk aanzien. Dicht bij de oevers van het kleine, blanke meer, waarover het zware geboomte neerhangt, groeit in soms breede plekken

Foto E. van Elfrinkhoff.

ZEILEN. HARDE KOELTE. (BOTTER).

het dichte wier; slechts hier en daar, zoo b.v. aan den overkant, waar kleine rivieren haar uitmonding hebben, is de kust zandig.

Een natuurlijke afwatering heeft het meer vlak nabij de pasang-grahan, waar zich ook de badplaats der bevolking bevindt; het uittredende water vloeit langs een aangelegde leiding de sawahs over. Aangezien het niveau hooger ligt, dan het station Klakah, heeft men hierheen gemakkelijk door middel van een ijzeren buis het water van het meer kunnen overbrengen.

De Ranoe Klakah is niet rijk aan visch. In het groene wier aan de kanten, onder het overhangende geboomte plaatsen de Mandoereezen in vrijen tijd hun fuiken, om hierin de kleine, onbelangrijke meerbewoners te kunnen verschalken; de vangst brengt slechts weinig op.

Behalve de pasanggrahan staat er ook nog een soort villa, — thans bewoond door den heer A. —, vanwaar men per roeibootje een tochtje naar de overzijde van het meer ondernemen kan. Aan dien oever heeft men het uitzicht op den verren Semeroe, waarvan men den rookenden top duidelijk zien kan.

Het water van de Ranoe Klakah, 's morgens spiegelglad, zoodat het met een scherp beeld het randgeboomte reflecteert, wordt 's middags door den wind slechts tot een evene rimpeling bewogen. Dan ook treft men 't vaak aan, dat de Lamongan zich door wolkenomsluiering onttrekt aan de stoffeering van het landschap.

Bij helderen hemel, vooral 's middags, wanneer de lucht gloeit van het laatste zonlicht, de berg er staat in frissche kleuren, de lava-top in lila schijn, is het meer van Klakah het mooist.

De rimpeling verdwijnt, de weerspiegelende reepen rustig water geven het stille, donkere geboomte weer; het licht trilt nog na tusschen de wierplekken, waarover het bosch zich buigt; uit de krekken roeien enkele visschers hun bamboe vloten naar de aanlegplaats terug.

Kleiner is het, op ongeveer een half uur wandelens van Klakah gelegen meer Ranoe Pakis, waaraan een in de nabijheid opgerichte suikerfabriek haar naam ontleent.

De Ranoe Pakis ligt in een diepere kom, aan den hoogsten heuvelwand, waarvan men den oever door het ruige geboomte niet onderscheiden kan.

Nog stiller ligt hier het water in een gapende wijde, welke bij den bezoeker den indruk van een diep kratergat doet ontstaan. Over den tegenovergestelden oever heen heeft men het uitzicht op het fabrieks-emplacment, het lagere bergterrein, de velden, die in geleidelijke glooiing afdalen naar den wazigen horizon, waar de laagvlakte zich verder uitbreidt.

Veth vergelijkt dit landschap, vanuit de hoogte boven Ranoe Pakis gezien met niet minder dan Salzkammergut, zelfs met Thüringen en Devonshire.

Dominee Buddhingh laat in zijn enthousiasme-overdrijving de gloeiende steenbrokken van de Goenoeng Lamongan „van mamelon tot mamelon in reuzensprongen afstorten” en zelfs in het meer van Klakah nederploffen.

De toerist make gerust een tochtje over het veilige meer; de krater zal hem niet het minste deren en pakt als alledag heel vreedzaam zijn ijle rooksluizen uit.

De tijgers, die in vroegere tijden in de bosschen huisden, zijn verdwenen naar minder bevolkte oorden, en de plaatsen, waar de kjahi's onder deze koningen der wildernis verbleven, zijn de vruchtbare velden geworden, die den Kandoerees rijst of tabak opleveren.

J. E. JASPER.

bloemen bezet is, neemt men dat een aar... Als zoodanig zou men ook het katje (*amentum*) beschouwen, daar het in zijn uiterlijk voorkomen, volkomen op een aar gelijkt. Maar het verschilt daarvan aanzienlijk, vooreerst wijl het bestaat uit een groot aantal onvolkomen, mannelijke of vrouwelijke bloempjes en voornamelijk omdat het na den bloei in zijn geheel, dus met het dunne steeltje afvalt, wat met de aar niet het geval is, waarvan wel de afzonderlijke bloempjes afvallen, maar de spil of steel blijft.

Tot der Katjesdragenden nu behooren verscheidene overigens onderling zeer verschillende families, waarvan die der Wilgen of *Salicineeën* er een is.

Het is zeker wel een van de kleinste, maar goed gekarakteriseerde groepen; immers zij omvat niet meer dan twee geslachten, dat der Wilgen en Populieren, die dan ook zeer na aan elkaar verwant zijn, ja zelfs, wat hun uiterlijk voorkomen betreft, door enkele soorten bijna in elkaar overgaan.

Is de familie der Wilgeachtigen of *Salicineeën* (ook *Salicaceeën*) uiterst klein, des te grooter is het Wilgengeslacht, dat uit ruim tweehonderd soorten bestaat, die, met enkele zeldzame uitzonderingen, allen in de gematigde, liefst vochtige streken van het Noordelijke halfrond zeer menigvuldig in het wild voorkomen. Ze zijn zoo zeer verspreid, dat men dáár, waar maar plantengroei mogelijk is, zelden te vergeefs naar een of meer soorten zal zoeken: ja zelfs tot in het hooge Noorden worden Wilgen aangetroffen, maar dan zoo dwergachtig dat zij slechts enkele centimeters boven den grond verheffen. Dit is ook het geval met een dwergachtige soort, die in de hooge Alpenstreken, tusschen 1600 en 2000 M. thuis behoort en zich door haar kleine, rondachtige, fraai netvormig geaderde blaadjes onderscheidt. Deze heestertjes zijn zóó klein, dat men er, waar ze dicht bijeengroeien, zonder eenige moeilijkheid overheen loopt, als over een gazon. 't Is de in onze cultuur lastige *Salix reticulata*. Ook in onze duinstreken groeit een dwergachtige soort, maar die zich toch wel een paar decimeters boven het zand verheft, de kruipende Wilg, *Salix repens*. Alleen in ons land worden omstreeks twintig soorten als inheemsch beschouwd.

Het is hier niet de plaats om omtrent al die soorten in nadere bijzonderheden te treden; immers de Wilg, onze gewone Wilg, is eigenlijk alleen het onderwerp dezer beschouwing; alleen nog het volgende.

Het buitengewoon groote aantal verschillende soorten, zoo mede de verre, soms algemeene verspreiding daarvan in ver van elkaar aflaggende landen, laat zich, hoe vreemd het oppervlakkig schijnt, niet gemakkelijk verklaren.

Wanneer men spreekt van meer dan tweehonderd soorten, dan moet men het met het soortsbegrip niet al te nauw opnemen; immers het is wel zoo goed als zeker dat er daarbij heel wat zullen zijn, die, als men maar met hare herkomst bekend was, eigenlijk of als bastaarden zouden beschouwd moeten worden, of ook als wijzigingen van ééne soort; variëteiten, allicht door plaatselijke toestanden in verschillende landen ontstaan, maar welker eigenaardige karakters in den loop der tijden „gefixeerd” zijn, en die men dus niet anders dan als bijzondere soorten kan begroeten.

Dat er in dit toch zeker soortenrijke geslacht veel bastaardeering plaats heeft, kan welhaast niet anders. De Wilgen toch zijn alle tweehuizig, d. w. z. dat de ééne boom of heester alleen mannelijke, de andere alleen vrouwelijke bloemkatjes voortbrengt;

DE WILG.

Met voordacht kies ik onzen gewonen, den witten Wilg (*Salix alba*) tot uitgangspunt van eenige korte beschouwingen onzer meest algemeen voorkomende boomen. Met den eenvoudigste wilde ik beginnen en hij is zeker wel de allereenvoudigste. Overal door het geheele land verspreid, behoort bovendien de Wilg tot die zeer weinige boomen, die bijna aan iedereen bekend zijn, wat — ik merkte het reeds vroeger op — bij lange na niet met al onze boomen het geval is.

De Wilg behoort tot de zeer uitgebreide, verscheidene familiën omvattende groep, welke men die der „Katjesdragende”, *Amentaceeën*, noemt, ja zelfs kan hij gerust als type daarvan beschouwd worden.

De algemeene benaming, Katjesdragende, heeft betrekking op de bloeiwijze, en, daar deze aan vele onzer boomen gemeen is, kan een kleine toelichting noodig zijn.

Wanneer een algemeene spil rondom meestal dicht met kleine

Foto Aug. F. W. Vogt.

KNOTWILGEN IN DE WEIDE.

beide geslachten worden nooit aan een en denzelfden boom of heester aangetroffen.

Nu leveren de Wilgen onder al de andere z. g. katjesdragende boomen een zeer opmerkelijk verschijnsel. Terwijl toch al de andere verstuiwend stuifmeel hebben, hetwelk door den wind aan de vrouwelijke bloempjes wordt toegevoerd, maken de Wilgen hierop een uitzondering. Deze kleine mannelijke bloempjes toch hebben kleverig stuifmeel, zoodat de vrouwelijke bloempjes voor hare bevruchting van de vliegende insecten absoluut afhankelijk zijn. De bloempjes van beide geslachten bevatten dan ook honig en worden daarom door insecten gaarne bezocht. Uit de mannelijke bloempjes sleepen de insecten onbewust het kleverige stuifmeel mede, en, daar zij even druk ook de vrouwelijke bloempjes bezoeken, strijken ze dit op de stempeltjes af en de bevruchting is verzekerd. Daar nu, waar enkele verschillende soorten groeien, vliegen zij allicht van de ééne naar de andere, waar z. g. hybridatie het onvermijdelijke gevolg van is.

De zaadjes, die uit de tweekleppige vruchtjes, nadat deze, rijp zijnde, opensprongen, in grooten getale te voorschijn komen, zijn zeer klein en licht en van een fijn kuifje voorzien; ze drijven, zelfs bij bladstil weer, lang in de lucht om, eer ze op den grond terecht komen, maar worden bij zeer winderig weer tot op groote afstanden weggevoerd. Van de meesten komt niets terecht, maar die eindelijk met de aarde in aanraking komen, ontkiemen daar, en verschijnen er dan later vaak met zulke gewijzigde karakters, dat er geen der beide ouders in te herkennen is. Zoo werd en wordt zeker nog het aantal verschillende Wilgen, die men dan als soorten beschouwt uitgebreid; terwijl, met het oog op de gemakkelijke verre verspreiding der zaden het voorkomen van vele soorten — om ze nu maar zoo te noemen — in verschillende landen licht verklaarbaar is.

Daar de Wilg zeker een der hier meest verspreide boomen is en dus met het volste recht een onzer boomen mag genoemd worden, is men allicht geneigd hem als in ons land oorspronkelijk thuis behoorende te beschouwen, toch is hij wel zeer zeker van vreemden oorsprong, maar wáár hij oorspronkelijk thuis behoort is een open vraag en zal dat ook wel blijven. De gewone Wilg komt in verschillende landen in 't wild groeiend voor, wat zich, lettende op de gemakkelijke verspreiding der zaden, licht laat begrijpen, zoodat het nu niet meer is uit te maken uit welk land die zaden oorspronkelijk afkomstig waren. Dat ze uit het Oostelijke gedeelte van Europa naar Midden- en Zuid-Europa zijn overgewaaid, wordt intusschen als zeker beschouwd.

Hoe algemeen de Wilg ook is, toch kennen de meesten hem alleen in den verminkten toestand, waarin men hem in de lagere landen allerwegen langs de wei- en teellanden aan de slootkanten ziet, maar deze z. g. „Knotwilgen” zijn geen goede vertegenwoordigers van den rijzigen boom, die hij van nature is. Men mag hem gerust niet alleen tot de snelst groeiende, maar ook tot onze hoogste boomen rekenen.

Het is nu ruim een halve eeuw geleden dat ik in het Zuidelijk gedeelte van den Leidschen Hortus aan een steilen Singelkant eenige mij toevallig in handen gekomen knuppels zonder meer, van plm. een Meter lengte en 4 á 5 cM. dikte, in den grond stak. Dat die zouden wortelen en groeien, hieraan twijfelde ik niet en zoo ging het dan ook. Dit zou men met geen onzer andere boomen, behalve de Populier, die zoo na aan den Wilg verwant is, behoeven te probeeren; maar met de Wilgen kan men alles. Welnu, deze snel opgroeiende boomen bleven on-

gestoord doorgroeien en hebben nu stammen van niet veel minder dan een Meter dikte. 't Is een mooie, statige groep. Het zijn slanke tot van onderen toe vertakte boomen, daar deze Wilg de eigenschap heeft van ook de lagere takken te behouden, waardoor hij een min of meer piramidalen vorm verkrijgt.

Vergelijkt men nu deze kloeke boomen met de Knotwilgen, dan zal het den leek moeilijk vallen daarin één en dezelfde soort te herkennen.

Deze laatste ontstaan hierdoor, dat men op plm. twee Meter hoogte den top afkapt. Ze groeien daar dan met verscheidene takken uit, die na enkele jaren weer afgehakt worden waarna elk voor zich weer meerdere takken voortbrengt, en zoo gaat dat voort. Daardoor ontstaan dan die dichte kronen, en verkrijgen die boomen een hun van nature vreemd aanzien.

Mooi?

Het hangt er veel van af aan wien men dit vraagt. De één zal ze gedrochtelijk, de ander zal ze „malerisch” noemen; dat ze, uit een aesthetisch oogpunt gezien, een stoffeering van het landschap van beteekenis zijn zal ieder toestemmen.

Maar, mooi of niet, de Knotwilgen leveren vaak een zeer merkwaardig schouwspel op en niet zelden blijft men er bij stilstaan, zich verwonderd afvragende hoe het mogelijk is dat zulk een boom kan blijven leven, niet alleen, maar zelfs gezond en krachtig leven. De stam wordt, in tegenstelling met een die naar zijn natuur vrij opgroeit, niet zeer dik, maar is op zekeren leeftijd steeds hol, over de geheele lengte opengebarsten en ten deele met een zachte bruine aarde gevuld. Het hout is zoo zeer vergaan, dat het nog slechts aan ééne kant leeft en daar nog maar enkele centimeters dik is, en toch ziet de kroon er volmaakt gezond uit. Dat de boom, als 't zoover gekomen is, gevaar loopt van door den wind neergeworpen te worden, spreekt vanzelf; maar zoo lang hij staande blijft, blijft hij ook frisch en tierig.

Ik zag er zoo een die dwars over een sloot gevallen was. Van het levende gedeelte van den stam was niet meer dan een schil van nauwelijks een paar Decimeters overgebleven; dit was wel niet afgebroken maar toch zeer sterk gebogen. Die boom moest dood gaan, zou men zeggen. Neen, hij bleef leven; zijn in de lengte op het land liggende takken hadden zich opgericht en groeiden nu weer zoo lustig naar boven, of er niets met den boom gebeurd was. Toch kon die breede kroon alleen door dat dunne, omgebogen gedeelte van den stam gevoed worden! —

Ook zal men niet zelden zien, dat er tusschen de takken der Knotwilgen, zolang de stam nog niet geheel hol is, zich verschillende andere planten als 't ware genesteld hebben.

Dit laat zich gemakkelijk verklaren.

De daardoor veroorzaakte wond geneest niet, maar het binnenste hout gaat door inwatering dood en vermolmt, waardoor daar tusschen de takken een laag aarde ontstaat, waarin verwaaide zaden ontkiemen en er, als er houtaarde genoeg is, ook blijven leven. Niet zelden ziet men er ook jonge Lijsterbessen op, afkomstig van zaadkorrels die de vogels er op gebracht hebben.

Een der aardigste voorbeelden daarvan zag ik op den weg tusschen Voorschoten en Wassenaar. Daar was een Lijsterbes met hare wortels door het verteerde hout tot beneden in den grond gedrongen. Een paar jaren later was de Wilg omgewaaid en verdwenen, maar de Lijsterbes was rechtop blijven staan. Deze rustte nu op drie dikke wortels van wel twee Meter lengte, die sterk genoeg waren om den boom te dragen, en die dan

ook door wie ze zag voor stammetjes zouden aangezien zijn.

Toen ik er in het volgende voorjaar nog eens naar toe ging, om te zien of dat merkwaardige specimen verplantbaar was, in welk geval ik dat boompje in bescherming wilde nemen, was het, tot mijn spijt verdwenen. Voor een tram-aanleg had men daar al de boomen opgeruimd. Als een groote curiositeit was mij deze Lijsterbes veel waard geweest.

Maar genoeg over de Knotwilgen, te veel reeds misschien, want er is nog een andere die hier ook het burgerrecht verkreeg. Ik bedoel de Treurwilg, *Salix babylonica*, ook wel *Salix pendula* genoemd.

De Treurwilg is een zeer karakteristieke boom, die met zijn zeer lange, slappe en neerhangende takken en zijn overtalrijke, smalle, lancetvormige bladeren een hoogst eigenaardigen indruk maakt; wat dan ook overal aanleiding gaf om hem op de graven van afgestorvenen te planten. Hij wordt als een echte, oorspronkelijke soort beschouwd, maar waar hij oorspronkelijk thuis behoort is niet meer met zekerheid uit te

Foto Aug. F. W. Vogt. ZOMERLANDSCHAP MET EEN PAAR OUDE KNOTWILGEN.

GROEP VAN VRIJ OPGE-GROEIDE WILGEN (*SALIX ALBA*.)

maken. Dat hij uit het Oosten afkomstig is houdt men voor zeker. Linnaeus noemde hem de Babylonische, wijl hij het er voor hield dat met dezen boom die bedoeld werd, waaraan de Leviëten, gelijk het in den 137^{en} Psalm heet, hun harpen hebben opgehangen, en, al is dit nu niet meer dan een veronderstelling, men heeft dezen naam toch later behouden.

Omtrent zijn invoering in Europa bestaan verschillende lezingen. Die, waaraan men nog de meeste waarde hecht, is dat in 't begin der 18^e eeuw monniken van den Sinaï aan den Duitschen Keizer Joseph een korfje met vruchten zonden, welk korfje van nog levende takken gevlochten was. Deze zeer dunne en slappe takken gaven aanleiding dat men wilde weten hoe de boom, waarvan zij afkomstig waren, er uitzag; men stak ze in den grond, ze groeiden en van toen af werd deze sierlijke boom in alle richtingen verspreid. Onaannemelijk is deze voorstelling niet.

Daar nu al de Treurwilgen door stekken van den eerst ingevoerden boom afkomstig waren en deze een vrouwelijke was, spreekt het vanzelf dat ook al de gekweekte Treurwilgen vrouwelijke boomen moeten zijn, zoodat er van aankweeken langs den

geslachtelijken weg, door zaad, n.l. geen sprake kon wezen; wat dan ook, met het oog op de uiterst gemakkelijke vermenigvuldiging door stekken, volstrekt niet noodig was. Door deze wijze van vermenigvuldigen komt er echter, om het zoo eens te noemen, geen nieuw jong bloed in. Die nakomelingen zijn niets anders dan lichaamsdeelen van den oorspronkelijken boom, met al diens goede en kwade eigenschappen. Ze zijn, al schijnen zij jong, even oud als deze, en, wanneer het nu waar is dat elke boomsoort een levensgrens heeft, dan mag hun leven door cultuur wat verlengd worden, daar komt toch welhaast een einde aan, terwijl die, welke uit zaad voortkomen, telkens een nieuw leven beginnen.

Deze z.g. ouderdoms-theorie (want meer dan een theorie is het niet) schijnt nu door den gewonen Treurwilg bevestigd te worden. Zij zijn niet meer zoo frisch en krachtig als vóór een halve eeuw; ze sukkelen. Zeker is het opmerkelijk dat, nadat ik van zulk een ouden boom een paar jongen had gekweekt, deze aanvankelijk wel goed groeiden, maar na weinige jaren dezelfde teekenen van verval, in den vorm van doode toppen of geheel doode takken gaven. Dit pleit wel wat voor deze meening; trouwens ik zal later gelegenheid hebben op hetzelfde verschijnsel bij den Italiaanschen Populier te wijzen.

De gevolgtrekking ligt dus vóór de hand, dat deze zoo gewaardeerde boom, altijd door maar van stekken aangekweekt, in zijne nakomelingen meer en meer zal verzwakken en in afzienbaren tijd verdwijnen. Daar kan men, wijl men geen zaden heeft of kan verkrijgen, niets tegen doen, en het zou zeker zeer jammer zijn, zoo er geen andere was die hem kon vervangen. Maar we hebben er gelukkig een, die, in groeiwijze volkomen aan de *Salix babylonica* gelijk, in sierlijkheid voor dezen niet onderdoet.

Dit is een variëteit van onzen gewonen Wilg, de z.g. dooiergele Wilg, *Salix alba vitellina* (gewoonlijk kortweg *Salix vitellina* genoemd), tot welken naam de gele kleur der takken aanleiding gaf. Deze groeit even vlug, zoo niet nog vlugger en hij, die ze niet goed kent, zal er wel eenig verschil in zien als hij ze nauwkeurig met elkaar vergelijkt, maar anders ook niet.

Wil men dus voor een bepaald doel een Treurwilg planten, dan vrage men niet den gewone, maar de overal verkrijgbare *Salix vitellina pendula*. Het laatste, dat hangende beteekent, moet er noodzakelijk bijgevoegd worden, daar er ook een *vitellina* met stijve takken in cultuur is.

Ik mag over dit onderwerp hier niet verder uitweiden, hoeveel er ook nog over het zeer uitgebreide geslacht der Wilgen zou te zeggen zijn. Het hout van den zoo snel groeienden gewonen Wilg is natuurlijk zeer licht, gelijk het dan ook bij de gewone boomen, de Knotwilgen b.v., zeer spoedig vermolmt. Die zachtheid en gemakkelijheid van bewerking, ook de lichtheid, maakt het uitstekend geschikt voor het maken van klompen, waartoe het in ons land zeer veel gebruikt wordt. Overigens heeft het als werk- of brandhout luttel waarde.

Er is echter geen tweede boom waarmede zóó wordt gesold, die zoo mishandeld kan worden, en toch als ongerept blijft voortleven, als onze gewone Wilg, dien wij ongaarne zoo misvormd als hij vaak is, in het vlakke landschap zouden missen, en die zeker in meerdere opzichten ieders opmerkzaamheid waardig is.

Bennekom.

H. WITTE.

Limburgsche Sagen en Legendes.

SINT JANS MINNE.

MEN weet, dat graaf Floris V in 1296 zijn belager Gijsbrecht van Aemstel een Sint Geerten minnedronk wijdde. Melis Stoke schrijft daarover (Huydecoper II 4):

De Grave ne bleef niet stille,
Hi seide: Heer Ghisebrecht hier inne
Sal ic u Sinte Gherden minne
1425 Geven, eer wi henen riden.
Men bracht wijn ten selven tiden
De Grave hiet scinken den wijn
En seide: Drinct van der hant mijn
Sinte Gherden minne en vaert wel.

1430

Hier werd een „herinnerings”dronk, een dronk geschonken, om Ghijsbrecht aan Floris te doen „denken”.

In verschillende Limburgsche kerkdorpen, bijzonder in Oirsbeek, Munstergeleen, Mechelen, Vijlen en Limpeveld bestaat nog het drinken der Sint Jans Minne, dat jammer genoeg hier en daar verzwakt.

In „Essays en Studien” door Dr. Jos. Schrijnen, 1910, blz. 221, wordt dit gebruik als volgt beschreven. Den 27en December, op den feestdag van St. Jan, drinkt het volk ter kerke, hetzij aan de communiebank, hetzij ter zijde van het altaar, uit een beker met wijn, die vooraf door een geestelijke der parochie is gewijd. De wijn wordt door het volk medegebracht, of door de kerk verstrekt.

A. F. VAN BEURDEN.

Foto Bickhoff.

DOOIERGELE TREURWILG.
(*SALIX VITELLINA PENDULA*).

Foto G. Sloot.

GEZICHT OP KAMPEN, RECHTS DE KOORNMARKTSPOORT.

UIT KAMPEN.

KAMPEN wordt door onzen Hattemer buurman, den heer F. A. Hoefer, bij voorkeur een tweede Neurenberg genoemd. De stad kan het natuurlijk slechts in het kleine zijn — Kampen telt de laatste jaren om en bij de 20.000 inwoners — maar ook uit een oudheidkundig oogpunt dient de vergelijking met bescheidenheid te worden aanvaard. Want de IJselkant is bijna heelemaal nieuw, en van een nieuw van dertig à veertig jaar geleden, toen timmerman en metselaar er een huis zetten; de Oudestraat heeft het zeer fraaie stadhuis, en aan haar zuidkant de Bovenkerk, welke hier op grootsche wijze de straat voor het oog als 't ware afsluit, maar hoe mooi ook gebogen, en door die monumenten verdeffigd, is en blijft zij een moderne winkelstraat; en de statige Burgwal met de Burgel, waardoor de IJsel een armpje heenkrunkelt, zoo dat het water er soms heenjaagt onder den rustigen boog der bruggen, heeft vooral het mooie van Hollandsche gracht met boomenrij.

Maar wij hebben een drietal stadspoorten behouden, waarvan de Koornmarktspoort met hare forsche rondingen van gewitte muren onder de blauwleien daken — in den winter zes maanden lang de kazerne van het detachement Huzaren dat de rijlessen aan de leerlingen van den Hoofdcursus bezorgt — den IJselkant verlevendigt, en de beide andere elk met hare vroolijke Renaissance-gevels een straat afzetten, en onder hare doorgangen een kijkje openen in groen en bloemen van het plantsoen. En wij hebben het complex der Gast- en Proveniers-

huizen met hun binnenhof van bloemtuin en knusse oud-Hollandsche woninkjes, en het stadhuis dat uit- en (de schepenzaal) inwendig, de bouwkundigen trekt en de Baedeker-reizigers. In den gerestaureerden gevel van het Gothische Huis — decor waarachter de verdere restauratie en de inrichting tot museum rustig haar tijd afwachten — bezit Kampen voorts een schitterende proeve van de kunst van vernieuwing. Nog andere bezienswaardigheden zijn er en de Kamper die oog heeft voor het schoon zijner woonplaats zal den bezoeker stellig in dankbare stemming kunnen brengen over het schilderachtige van sommige stadsgedeelten en hoekjes, maar ook over den breeden stroom, welke de IJsel hier is, stil afglijdend den eenen dag om bij een Noordwester te worden opgestuwd tot schuimende golven, of over de omkransing van plantsoenen en singelweg aan haar westkant.

Massaal rijst boven de stad uit het schip met toren van de St. Nicolaas- of Bovenkerk, dikwijls van uit de lage landen der omgeving een geweldigen en tegelijkertijd verheffenden indruk makende. Wie uit de provinciale hoofdplaats langs den provincialen weg of met het tusschen Zwolle en Kampen 17 keer per dag heen en weer stoomende lokaaltje van den N. Centraalspoorweg — een lijntje van ontzaglijk druk verkeer en van ontzaglijk weinig kosten — Kampen nadert, ziet de kerk opdoemen boven de stede-silhouet als, ik zou bijna schrijven, als haar kathedraal boven Chartres.

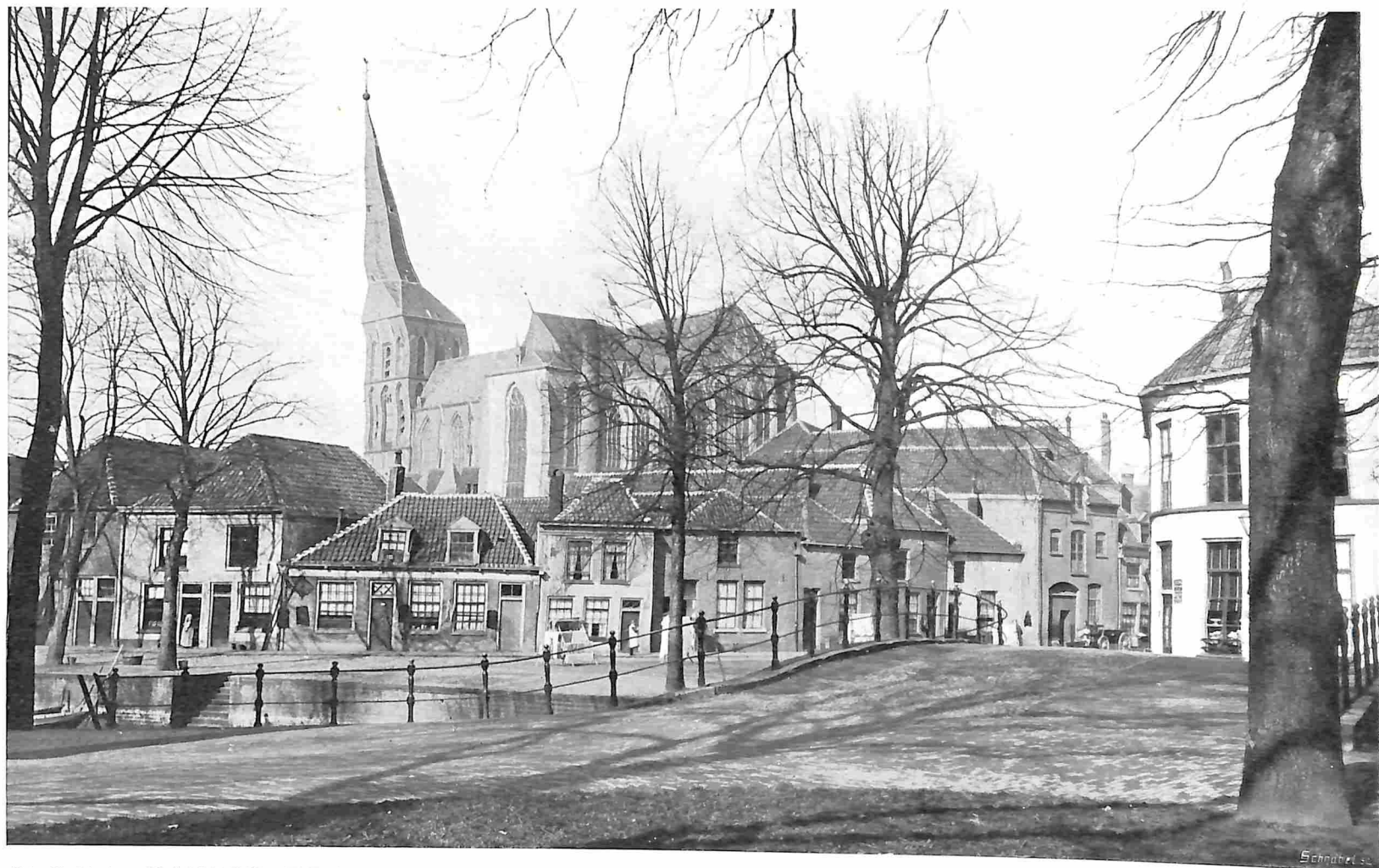

Foto G. Sloot.

KAMPEN. DE ST. NICOLAAS- OF BOVENKERK VAN DE BRUG OVER DE BURGEL AF GEZIEN.

De fotograaf is er niet heelemaal in geslaagd dien indruk weer te geven. De voorgrond doet op de afbeelding te druk en te wijd en, ik denk door den afstand, is de kerk daartegenover te klein geworden. Maar toch kan deze foto helpen om den lezer van „Buiten” een voorstelling te geven van wat ik straks met verheffing wilde zeggen, wanneer hij op de derde afbeelding van nabij ziet de bonkige vormen der kerk, welke door de sierlijke rijzing der opgaande lijnen zoo mooi worden vergeestelijkt. Deze foto is genomen van den binnenkant der Koornmarkts-poort, op de eerste afb. even te onderscheiden rechts van de kerk. En de tweede afb. geeft dan een kiek van de kerk in haar zich optorenen boven de stad, waaraan door de aardige kromming van de brug over de Burgel en de hier zoo typisch-kleine woninkjes een pracht van een voorgrond wordt gegeven.

* * *
Onze gemeente-secretaris, mr. J. Nanninga Uitterdijk meent dat waarschijnlijk al in de 11^e eeuw een romaansche steenen kerk op deze plek heeft gestaan, waaromheen in het laatste kwart der 13^e de nieuwe gothische is gebouwd. De toren, welke naar het schijnt vervallen was, is in 1516 van uit den grond nieuw opgebouwd, maar langzamerhand zoo gevaarlijk gaan overhangen dat men in de eerste helft der 17^e eeuw ernstige maatregelen daartegen heeft moeten nemen. Steeds zonder resultaat. De bouwmeesters, die achtereenvolgens waren geraadpleegd, begonnen dan ook de afbraak te bepleiten. Maar mr. Jan de Jonge, architect te Dordrecht, had anderen en afdoenden raad. In 1686 tot advies geroepen, wist hij in korten tijd den toren weer geheel recht te zetten en daar hij geen honorarium verlangde, heeft de stadsregering hem beloond met 2000 carolische guldens en het grootburgerrecht voor hem zelf en voor zijne kinderen.

Het vorige jaar werd nog eens de meer algemeene aandacht gevestigd op onze Bovenkerk, toen tevens op de heerlijkheid van haar inwendigen tempelbouw, bij de onthulling (13 October) van de koperen gedenkplaat boven het graf van Geert van Wou — den Kamper „klokheld” om een woord van Vondel te bezigen — wiens roem tot ver in Duitschland verklankt wordt, o. a. door de wereldberoemde Gloriosa te Erfurt, en te Kampen zelf door een drietal klokken in den toren van de Bovenkerk en vier in den Nieuwen Toren.

F.

VOGELS IN JULI.

JULI is de maand van de jonge vogels. Dat zult ge wel met mij eens zijn, als ge eens een flinke wandeling gemaakt hebt door de weiden, bosschen, moerassen of heiden van ons landje. Overal ontdekt de opmerkzame wandelaar jong gedoe, meest geleid door de ouwelui. In oude, vervallen boomgaardjes scharrelt de gnomenfamilie van den winterkoning en het rossige broedsel van de gekraagde roodstaart met zijn witten neus rond; jonge musschen maken een helsch spektakel onder de pannen, en de spreuwen, die pas uitgevlogen zijn, gaan met papa en mama een reis maken naar de weilanden en polders, waar ze van het vette der aarde genieten. Nog een weekje later, en ge kunt ze 's avonds bij zwermen aantreffen in het riet, waar ze gaan slapen, tegelijk met de jonge zwaluwtjes, en duizenden en duizenden stengels stuk maken, tot schade en verdriet van den eigenaar, die het met leede oogen moet aanzien. Zoo'n spreuwenwolk is een echt zomeravondverschijnsel, dat in elke streek, waar riet groeit, 's avonds is waar te nemen. Daar tusschen de dichte stengels woont ook de immer waakzame moeder fuut met haar mooi zebra-gestreept kroost, en wee den kiekendief, die haar er eentje wil ontstelen voor zijn jongen; vanonder tot boven wordt hij volgeplaat, zoodat hij meestal onverrichterzake moet aftrekken. Karekieten en rietzangers, ook echte watervogels, hebben niet zelden nog eieren, en waar het wat droger wordt, kunt ge ook nog wel het nest van den kwartelkoning tusschen het hoge gras vinden, maar het is meest louter toeval. Zoo moeilijk als het nest is ook de vogel zelf te vinden in zijn geheimzinnige sluipwegen door het hooiland. Doch doet ge er moeite voor, en krijgt gij den vogel ten slotte te zien, dan loont de aanblik wel de moeite.

't Is een mooi kaneel-bruin vogeltje, niet veel grooter dan een

Foto G. Sloat.

DE ST. NICOLAAS- OF BOVENKERK TE KAMPEN.

kriekip en ook met een kippenkopje, ongelooflijk vlug. Zijn geluid heers-neers, peers-neers hoort ge dan vóór, dan achter u, en de vogel is niet te zien. Neen, dan zijn de grutto's, tureluurs en kieviten niet zoo geheimzinnig. Hoort ze te keer gaan, als ge de jongen wat al te dicht nadert! Hoog boven uw hoofd schermen en duikelen ze heen en weer, om nu eens vlak langs u heen te strijken, dan weer in de weide tusschen de bloemen te vliegen. 't Is nu een kwade tijd voor de jonge weidevogeltjes. De maaimachine en de zeis zijn meedoogenloos en groot is het aantal jongen, die iederen zomer een ontijdigen dood vindt tusschen de messen. — Wie nu in de gelegenheid is, moet vooral niet verzuimen eenige opmerkzaamheid te schenken aan de drinkplaatsen der vogels. Daar komt in deze warme dagen van alles drinken of een bad nemen, en de heerlijkste uurtjes kunt ge aan een plasje tusschen de dennen, een half droge sloot in de weide, een beekje in het bosch, of zelfs een met water gevulden aarden schotel op uw gazon doorbrengen. Eerst baden en ploeteren ze, dat het een aard heeft, en dan gaan ze, als vormlooze klompjes, kletsnat, op een tak in de zon zitten. Zoo heb ik wel eens Vlaamsche gaaien een bad zien nemen, en vinken, roodborstjes en roodstaartjes, en dat is bijzonder mooi. Lijsters houden er ook veel van. In de bosschen maken de jonge bonte spechten een vreeselijk kabaal, en blijven verbazend lang in hunne boomholte of nestkastje. Op tien Meter afstand kun je ze al hooren. De groene spechten ook, maar hun geluid is niet zoo scherp en klagend als van de bonte, het gelijkt vrij veel op het zoemen en brommen van een bijenzwerm, zoodat niet zelden een jeugdige nestverstoorder misleid wordt, en zoo'n gat niet aan een onderzoek durft onderwerpen. Je hand in een spechtengat steken, is trouwens nooit aan te raden, want als de oude er in zit, kon je wel eens door een stevigen snavelhout ontvangen worden, en zoo'n spechtensnavel kan flink aankomen, dat weet ik bij ondervinding. Hun familielid, de draaihal, is ook al zoo'n hollenbroeder. Diens jongen blijven nog langer in het nest dan van de spechten. Hij zal niet zoo gauw van zich afbijten, maar verdraait zijn kop op alle mogelijke manieren, en sist daarbij als een slang, zoodat oningewijden werkelijk meenen, dat een of ander reptiel in de holte huist. Evenals de draaihal, gelijkt ook de nachtzwaluw of geitenmelker sprekend op de hem omringende voorwerpen. Daarbij komt nog, dat hij overdag bijna nooit vliegt, zoodat het geen wonder is, dat zoo weinig menschen hem van nabij kennen. 's Avonds hoor je ze in onze boschstreken vrij veel, en aan hun houterige vlucht, en het zwiepende slaan met de lange, spitse vleugels zijn ze gauw te herkennen. Al de kleine gele en bruine vogeltjes, die den beginner in rebus ornithologicis zooveel hoofdbreken kosten, zooals fitis, tjiftjaf, fluit, grasmusch, tuin-fluit, braamsluiper, zwartkop enz., trekken nu ook met hun broedsel rond, en dat is vaak mooier en levendiger van kleur dan de ouden zelf. Nu kunt ge u ook langs dijken en wegen verlustigen in de opvoeding der jonge zwaluwen, roodborstjes, nachtegalen en allerlei meezensoorten. Dat is me eerst 'n huishouding, zoo'n koolmeezenpaartje, mager als een hout, met elf of twaalf flets gekleurde jongen. Boomklevers en boomkruipertjes kom je ook telkens tegen met de jongen, die na dagen lange aarzelend eindelijk uit het beschermende hol gebuiteld zijn. De lijster met zijne gevlekte kindertjes plundert op onbeschaamde wijze de aardbeienbedden, en de gele wielewaal steelt de laatste kersen van den boom. Zwermen jonge vinken, gorzen en musschen zitten tusschen het koren, tot groote ergernis van den boer. Einde Juni is voor velen reeds de eerste rui begonnen, eerst van de mannetjes-eenden. Hulpeloos zitten ze in het riet, en kunnen zich voor 'n paar weken niet in hun tweede element bewegen. Dan volgen roeken, Vlaamsche gaaien en vele meeuwensoorten, zoodat ze er in Juli vrij haveloos uitzien. Uilen, leeuwerikken, gaaien, musschen en duiven kunnen nu nog met eieren gevonden worden, ook het waterhoentje en de grasmusch een enkelen keer, maar toch langzamerhand schaarsch. Zingen doen de meesten ook al niet meer. Duiven hoort men nog wel eens roekoen, en ook een eenzame roep van tjiftjaf, spotvogel of fitis valt nog van tijd tot tijd waar te nemen. Maar langzamerhand wordt het stiller en stiller, en als Augustus een poosje in het land is, is de vogelarmste tijd van 't jaar gekomen;

dat is zoowat midden in de zomervacantie. Tegen de derde week van Augustus en begin September begint voor velen de trek, en daarmee komt weer werk voor den vogelliefhebber. W.

STRAATPLANTEN.

III.

WIE er denkt aan de welonderhouden gevels van „zijn” straat of gracht, kan zich misschien niet dadelijk voorstellen, dat er op muren zoo'n rijke planten-oogst kan ingezameld worden. Maar 't spreekt ook haast van zelf, dat men zal moeten zoeken op min

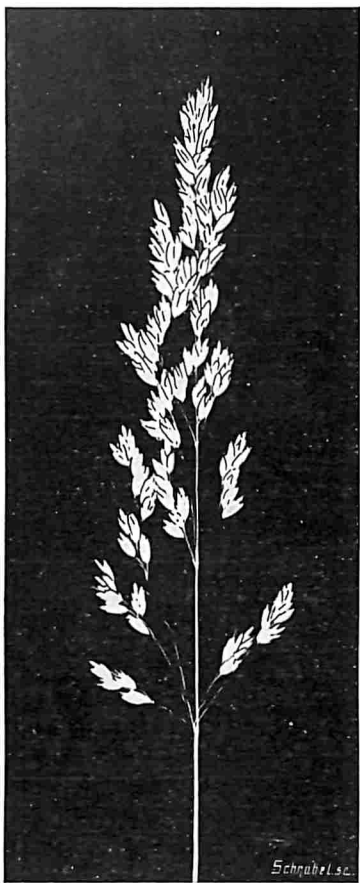
of meer vervallen muren, daken en wallekanten. Daar ontwikkelt zich een heele flora, doch de elementen zijn nogal verschillend. Sommige planten groeien er puur bij toeval en dan is 't dikwijls wonderbaarlijk, hoe soorten, die aan zeer gunstige standplaatsen gewend zijn, 't op zoo'n onvruchtbaar muurstuk weten uit te houden.

Zoo groeide er te Amsterdam aan de Sarphatikade een vijf tuschen de steenen aan den kant van den Amstel. Te Amersfoort, op de beroemde Koppelpoort heb ik eens een knolbegonia in vol- len bloei gevonden. Waar in dit laatste geval de knol zat, heb ik niet kunnen nagaan, daarvoor groeide de plant te hoog.

Maar in uw onmiddellijke omgeving kunt ge ook wel een paardenbloem op een muur vinden. De plant heeft 't er blijkbaar niet kwaad, want ze bloeit er flink en brengt gave, groote blade- ren voort. Trek nu eens hier of daar in een weiland een paarden- bloem uit, dan zult ge zien welk een langen, dikken penwortel die plant heeft en 't wordt onbegrijpelijk, waar dat orgaan blijft bij 't muurbewonende exemplaar. Zulke muurplanten zijn toevallige steenbewoners, maar ze blijken zich bijzonder goed in hun ongewoon milieu te kunnen schikken. 't Is ook niet moeilijk om echte muur- planten te vinden. Die „echte” muurplanten vertegenwoordigen in ons land eenigszins de rotsflora der bergstreken. Wel is waar hoort er heel wat fantasie toe om zich, bij 't zien van een muur- tje in een achterbuurt, een rots voor te stellen, maar bij nader inzien overtuigt men zich spoedig, dat de condi- ties voor de plant vrijwel dezelfde zijn, wanneer ze op een rots of op een muur groeit.

Water is maar zeer matig verkrijgbaar: regen- buien moeten er voor zorgen en wat niet in nauwe spleten wegzakt, is onmiddellijk voor de plant verloren. Heel dikwijls staan de muurbe- woonsters, evenals de rotsplanten, bloot aan sterke wisselingen van hitte en koude, terwijl de wind vrijen toegang heeft. Het is dan ook geen wonder, dat zoowel rotsplanten als echte muur- planten behooren tot de xerophyten, d.w.z. plan- ten, die geheel aangepast zijn aan droogte.

Als er nu bij uw huis ook maar één muur te vinden is, waar men de natuur mee heeft laten doen, wat ze wil, dan kunt ge er zeker van zijn, dat de steenen hier en daar bedekt zijn met groo- tere of kleinere, citroen- tot oranje-gele rozetten van 't muurkorstmos *Xanthoria parietina*. Die *Xan- thoria*'s groeien, als alle korstmossen, heel langzaam

Foto's Dr. A. J. M. Garjeanne.

BLOEMPLUIM VAN HET MUURGRAS. (*Poa compressa*).

en een rozet van 4 of 5 c.M. mid- dellijn is zeker eenige jaren oud.

Wie, voor nauwkeurige waar- neming, probeert, zoo'n gele rozet van den muur los te maken, onder- vindt daar groote moeilijkheden bij. 't Lukt eigenlijk niet, want van de onderzijde der rozet uit dringen fijne vezels in de steenen en men slaagt er alleen in, stuk- jes en brokjes met 't mes los te peuteren. Juist dat indringen van die vezels is de oorzaak van het het snellere verweeren van den muur, al is 't óók waar, dat alleen de bovenste laagjes door de korst- mosvezels worden aangeboord.

Heel veel mooier en toch ook in nagenoeg iedere stad te vinden, is een muurbewonend varentje, de muurruit, *Asplenium ruta muraria*. Dat is nu een echt, karakteristiek muurplantje, dat heelemaal niet groeien wil, als 't zijn wortels niet naar hartelust kan laten wroeten tuschen de steenen en dat volkomen tevre- den is met de portie lucht, vocht, warmte en licht, die 't daar op zijn harde standplaats vindt.

De kleur is veel valer en don- kerder dan die, welke we van 't varengroen gewoon zijn, maar toch is 't plantje daar niet min- der sierlijk om. Er zijn nog meer van die muurbewonende varens, doch die durf ik hier nauwelijks als „straatplant” te beschrijven!

Ze behooren immers tot de zeld- zamere verschijningen en zulke niet-alledaagsche planten stellen zich gewoonlijk niet tevreden met half vervallen muurtjes in een groote-stads-achterbuurt. Schuin over mijn huis is een soort van poort, die toegang geeft tot een ty- pisch oud achterbuurtje, dat langs een complex van gebouwen loopt, die indertijd bij een klooster behoor- den. Op een muur in dat straatje groeien dan ook de gele *Xanthoria*'s en de grauwgroene muurvarens, maar daartusschen wordt 't muurvlek verlevendigd door allersierlijkst hangende stengels met fijne bloempjes. Dat zijn muurleeuwe- bekjes en daarmee hebben we nu toch wel een echte straatplant te pakken, die bij voorkeur steden bewoont.

De Utrechtsche grachtwallen en de brokken vestingmuur, die hier en daar nog in de stad te zien zijn, hebben in Mei en Juni soms licht-paarse kleedjes aan van muurleeuwebek-bloemen. Waar de plant eenmaal staat, vermenigvuldigt ze zich sterk en voortdurend, want de bloei is bijzonder rijk en de zaadjes komen grootendeels op den muur terecht. Wanneer n.l. een vruchtje rijpt, dan buigt 't vruchtsteeltje zich zóó, dat de opening van 't vruchtje dicht bij de steenen van den muur komt. Springen dan de zaadjes er uit, dan komen ze, voor een gedeelte althans, op een voor hen gunstig plekje.

Wie in zijn tuin soms een rotspartijtje aanlegt, moet bepaald wat zaad van de muurleeuwebek inzamelen en 't op zijn „kunst”-rots uitzaaien. De sierlijke bloempjes en 't niet minder fraaie blad is een aanwinst voor zoo'n „Alpinetum”. Doch terwijl de muurruit bij voorkeur op muren groeit, wil de muurleeuwebek ook uitstekend groeien in een bloempot met gewone aarde en wordt dan een prachtig hangplantje. 't Is 't probeeren zeer waard. Behalve de muurleeuwebek groeit er nog een andere soort op mijn Venloosch muur- tje, n.l. de gewone gele vlasleeuwebek. Dat is nu weer heelemaal geen echte muurbewoonster, maar ze groeit en bloeit er even goed als op haar gewone groeiplaats langs wegen en bouwland.

De bovenrand van den muur is geheel begroeid met een bijzondere grassoort, *Poa compressa*. Heel dikwijls behoort het gras, dat op muren voorkomt, tot deze soort.

Al de opgenoemde muurplanten vestigen zich al op betrekkelijk jonge muren. Zoodra weer en wind er voor gezorgd hebben, dat 't eerste nieuw er zoowat af is, en dat kan soms in eenige we- nige jaren gebeuren, dan is er spoedig een plaatsje, waar zich de eerste hogere plant ves- tigen kan. Schimmels en bacteriën zijn dan reeds voorgegaan en hebben bij 't gereedmaken van 't geschikte plaatsje meegeholpen.

Hoe echter de eerstelingen op den muur komen? Daarvoor zorgt in vele gevallen de wind, maar ook vogels kunnen bijdragen tot de muurflora leveren. Als we zien, hoe luchtig de paardebloem- vruchtjes zweven, als miniatuur-parachutes, dan begrijpen we ook, hoe de paardebloem op onzen tuinmuur gearriveerd is. De sporen van de muurruit zijn stoffijn en worden zéér gemakkelijk door den wind meegevoerd. Dat de muurruit toch alleen op muren en anderen steen-„grond” groeit, is te verklaren, doordat de muur- ruit nu eenmaal op steen de noodzakelijke levensvoorwaarden vindt. Het muurkorstmos heeft eveneens uiterst fijne sporen, die door den wind over zeer groote afstanden verspreid kunnen worden.

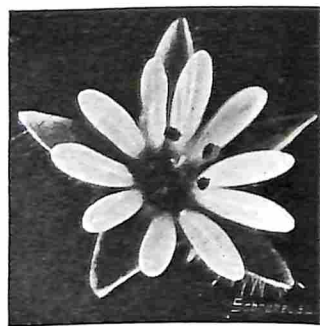
De verspreiding der muurleeuwebekzaden heeft ook door den wind plaats. Toch zijn hier de zaadjes niet zóó klein. Maar hun oppervlakte is met stompe, vleugelachtige aanhangsels bezet, hierdoor wordt hun oppervlak grooter en zweven ze dus gemak- kelijker in de lucht, dan wanneer het zaad bij gelijken inhoud, vol- komen glad was. Als de vogels een rol spelen bij 't verspreiden van muurplanten, dan zijn 't planten met eetbare zaadjes of vruchtjes. Zoo is bijv. de lijsterbes, hoewel een boom, een tame- lijk veelvuldige bewoner van muren en daken. Ook meidoorns, kersen e.d. hebben hun zonderling plaatsje, (als ze op een muur staan), te danken aan de een of andere snoepende spreekw.

Maar ook op een andere wijze vervoeren de vogels zaden en vruchtjes naar de muren. Zie bijv. eens, hoe musschen een stof- bad nemen in 't zand, langs voetpaden en op bouwland. Ze doen dat misschien om zich van ongedierte te bevrijden, maar tege- lijkertijd blijven er zoo wel eens zaden van gewone onkruiden en van echte „straatplanten” tuschen de veeren hangen en die worden dan later weer hier of daar en dus ook wel eens op een muur, verloren. Zoo worden bijv. 't varkensgras, de vetmuur en de gewone sterrenmuur tot muurplanten gepromoveerd.

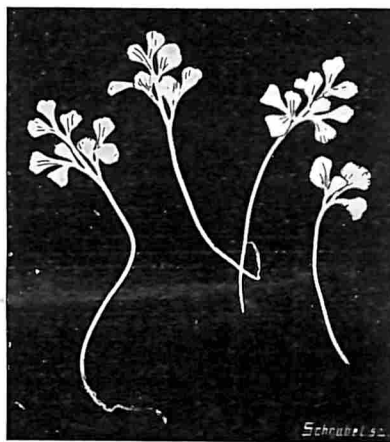
Om de reeds genoemde muurplanten te vinden, zal men geen bijzondere moeite behoeven te doen. Maar er zijn nog anderen, die zeldzamer zijn en dus moeilijker vindbaar, doch die, om hun algemeene bekendheid, toch niet mogen worden voorbijgegaan.

Doch daarover een volgenden keer, we hebben dan tegelijkertijd gelegenheid ook de daken eens te inspecteeren.

Dr. A. J. M. GARJEANNE.

BLOEMPJE VAN DE GE- WONE STERRENMUUR. (8 maal vergroot).

MUURVAREN BLADEREN (natuurl. grootte).